

Tilburg University

Op zoek naar een synodale toekomst

Moons, Jos; Mulder, Sjoerd; Schelkens, Karim

Published in:

Op weg naar een luisterende kerk. Synodale ervaringen in verleden en heden

Publication date:

2022

Document Version

Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):

Moons, J., Mulder, S., & Schelkens, K. (2022). Op zoek naar een synodale toekomst. In J. Moons, S. Mulder, & K. Schelkens (Eds.), *Op weg naar een luisterende kerk. Synodale ervaringen in verleden en heden* Halewijn en Kok Boekencentrum.

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Inleiding. Op zoek naar een synodale toekomst

JOS MOONS, SJOERD MULDER EN KARIM SCHELKENS

Wie de rooms-katholieke wereld vandaag enigszins volgt kan er niet omheen. Synodaliteit is hét woord van de dag. Dat is het al een tijdje, en het zal ook nog een tijd zo blijven. Maar wat is synodaliteit eigenlijk, en waarom is het zo belangrijk?

In het kort gaat het erom alle gedoopte leden van de kerk betrokken en verantwoordelijk te maken voor het bestuur van de kerk. Paus Franciscus wil dat de kerk minder klerikaal wordt, en dat zij leert om haar meer dan 1.3 miljard gelovigen serieuzer te nemen. Dat is geen kleinigheid, niet alleen vanwege het aantal mensen over wie het gaat, maar ook vanwege de cultuurverandering die het vraagt, met een andere, participatievere leiderschapsstijl en een mondigere houding van de rooms-katholieke gelovigen zelf. Concreet zal er in 2023 een synode plaatsvinden, waarbij kerkleiders wereldwijd zich beraden over hoe dat zal moeten gebeuren. Nu al komt een hernieuwde doordenking van noties als leiderschap en participatie op gang.

Dat maakt niet alleen een aantal bisschoppen licht onwennig en soms opvallend stil. Afgemeten aan de omvang van dit gebeuren is het vreemd dat de West-Europese mainstream media er zo weinig aandacht aan besteden. Het kerkelijke thema van synodaliteit raakt vraagstukken die maatschappelijk zeer actueel zijn, zoals democratie, participatie, en inclusie. Deels kan dit gebrek aan media-aandacht verklaard worden door de teruggeschoefde rol van het christendom in onze contreien, maar misschien valt synodaliteit ook gewoon niet zo gemakkelijk uit te leggen met korte quotes of headlines. Ook voor de betrokken gelovigen is de betekenis van synodaliteit niet evident. Er is dus nood aan een goed geïnformeerde blik op dit fenomeen. Terwijl er wereldwijd een *hausse* aan publicaties is, bleef het in het Nederlandse taalgebied tot nu toe opvallend stil. Daar wil dit boek wat aan doen.

Ondertussen gaan de nodige misverstanden rond. Zo wordt synodaliteit begrepen of zelfs verworpen als nieuwlichterij, of als een tijdelijke progressieve zet van deze ene paus. De geïnformeerde lezer zal in wat volgt het tegendeel ontdekken: synodaliteit is niet iets nieuws of revolutionairs, maar veeleer de herontdekking van een traditie met oude papieren. In de kern gaat het erom dat christenen geloven dat de Heilige Geest niet slechts

tot sommigen spreekt, maar tot iedereen, binnen en buiten de kerk. Met andere woorden, synodaliteit is een proces van samen onderweg zijn, van gezamenlijk luisterend openstaan voor wat de Geest influistert. Die overtuiging zit sinds de oorsprong in het christendom ingebakken, en werd door het Tweede Vaticaans Concilie in de jaren zestig van de vorige eeuw weer opgediept. De hervorming waar Franciscus op aanstuurt is dan ook geen revolutie, maar eerder een terugkeer naar de bronnen, naar de traditie in ruime en rijke zin.

De basisgedachte van het boek dat u in handen hebt luidt dan ook: synodaliteit was er altijd al. Tegelijkertijd laten de bijdragen zien dat de kerkelijke bronnen breed en divers zijn. Er is niet zoiets als een *one size fits all*. Afhankelijk van de tijdgeest en de geografische, sociale en culturele context nam en neemt synodaliteit uiteenlopende gestalten aan. Wat voorligt is geen handboek met een duidelijk 'zo moet het', maar een kaleidoscoop van succesvolle en minder succesvolle pogingen om synodaliteit vorm te geven.

In drie delen bieden we een breed overzicht van de historische ontwikkeling van synodaliteit sinds de tijd van het Nieuwe Testament tot vandaag. Daarbij hebben we in het eerste deel bijzonder oog voor hoe het Tweede Vaticaans Concilie er tegenover stond, hoe dit in de rechtstraditie van de Rooms-Katholieke Kerk heeft vormgekregen, en wat paus Franciscus drijft om synodaliteit zo prominent op de agenda te zetten.

Het tweede deel bouwt op deze horizon voort en gaat dieper in op de ervaringen en vormen binnen de rooms-katholieke traditie. Het overzicht aan denkpistes en praktijken rondom synodaliteit laat zien hoe gedeelde besluitvorming volop aanwezig was en is in het kerkelijke leven. Bovendien biedt het inzage in de grote verscheidenheid aan praktijken inspiratie voor een open en ruimdenkende benadering vandaag. Inspraak, meedenken en participatie kleuren het leven in de religieuze orden en congregaties, in de bisdommen, en aangepast aan diverse landen en continenten. Zo kent Latijns-Amerika een praktijk waarin leken het initiatief namen voor kerkhervorming en bepaalt de palavercultuur de synodale ervaring in Afrika. Lijdt de Rooms-Katholieke Kerk vandaag nog aan de beeldvorming van een centralistisch en *top-down* opgebouwd kerkmodel, dat in feite vooral in de late negentiende en vroege twintigste eeuw voorkwam, dan biedt een kijk op de traditie in bredere zin ademruimte.

Dat doet het des te meer wanneer we over grenzen heen blikken. Het derde en laatste luik van dit boek belicht hoe synodaliteit in de protestantse, anglicaanse, oud-katholieke en orthodoxe wereld soms beter gevierd en bewaard werd dan in de roomse kerk. In dat verband is de hernieuwde aandacht voor synodaliteit in de Rooms-Katholieke Kerk een *kairos* om te leren erkennen en belijden dat ook zij vele imperfecties heeft. Het bewustzijn dat ze op weg is, uitstaat naar een ideaal dat nog niet bereikt is, is voor een kerk die door het dal van schandalen ging (en gaat) geen overbodige luxe. Synodaliteit biedt de katholieke kerk kansen om te groeien, om zichzelf beter te leren kennen, en daarbij profijt te trekken van het luisteren naar andere kerken en religieuze én seculiere tradities.

Met de bijdragen in dit boek willen we de lezer aanknopingspunten bieden om het fascinerende traject waar de katholieke kerk zich in begeeft te kaderen. We vroegen de auteurs om niet alleen succesverhalen te presenteren, het is net zo leerzaam om te zien waar de valkuilen schuilen. Zo is het al te (kerk)juridisch en hiërarchisch denken van de westerse kerk een bron van veel problemen geweest, maar is niettemin een simpele democratische meerderheid ook niet altijd de beste oplossing. Dan treedt het ene juridische kader in de plaats van het andere en dreigen andermaal het sacramentele en de rol van de Geest in de verdrukking te komen. De blik op het soms geïdealiseerde christelijke Oosten leert dan weer hoe ondermijnd de vermenging van nationalisme en godsdienst kan werken. Bovendien blijkt ook daar de inspraak van leken allesbehalve vanzelfsprekend. Het gras bij de burens is niet altijd groener.

De zoektocht naar een goede vormgeving van medeverantwoordelijkheid vraagt veel van de kerk. Aandacht voor de sacramentele en spirituele dimensie van het leven is één zaak, maar ook een cultuur van dialoog, waarbij spreken zilver is en luisteren goud, moet worden geleerd. De kerkelijke zoektocht naar wijsheid en waarheid vraagt geduld. Het gaat bij synodaliteit uiteindelijk niet om een bestuursmodel, maar om het leven van de kerk als biddende en lerende gemeenschap, die put uit het sacrament van de doop als grond voor de gelijkheid van alle gelovigen.

Het mag duidelijk zijn, veel ligt nog open. Hoewel synodaliteit er altijd al was, moet ze ook vandaag worden herontdekt, vormgegeven en waargemaakt. Dit vraagt de bereidheid om oude structuren en privileges kritisch te bevragen, pijnlijke fouten van het verleden onder ogen te zien, te durven

leven met onzekerheid en open te staan voor wat meerdere auteurs in dit volume een synodaal ethos noemen.

Na de eerste ronde van de Synode 2021–2023, waarin bisschoppen werd gevraagd te luisteren naar de stem van hun gelovigen, weerklonk soms de klacht dat van dat luisteren te weinig terecht was gekomen. Misschien kunnen we dat mild duiden, door te zeggen dat de kerk nog aan het wennen is. Bisschoppen zijn het luisteren niet gewend, gelovigen het spreken vaak ontwend. Ook dit illustreert dat succes in de zoektocht naar synodaliteit niet vanzelf spreekt. Er is werk aan de winkel.

Zeker is dit: bij dit werk zijn alle gelovigen nodig. Mensen met en zonder academische achtergrond, mensen met en zonder theologische opleiding. Daarom streefden alle auteurs van deze bundel naar een toegankelijke stijl, en hielden we de bijdragen relatief kort. Een literatuurlijst biedt handvaten voor verdere studie aan wie dat verlangt.

We pretenderen met deze bundel geen volledigheid. Om zomaar drie in het oog springende lacunes te noemen: de lezer treft hier geen bijdrage over het omvangrijke synodale proces van de *Plenary Council* in Australië. Er wordt ook nergens ingegaan op de belangrijke relatie tussen synodaliteit en dekolonisatie, al kan de huidige aandacht voor synodaliteit niet los gezien worden van het verschuivende evenwicht in de kerk naar andere continenten. En tevergeefs zoekt u naar besprekingen van seculiere vormen van gezamenlijke besluitvorming, hoewel ook daarvan veel te leren valt.

Wel geloven we dat deze bundel de lezer een waardevolle kennismaking kan geven met de rijkdom en diversiteit van synodale tradities. Als dit boek iets duidelijk maakt, is het wel dat er nog veel te onderzoeken en te leren is. Wanneer ons werk die zoektocht naar een synodale toekomst, in het bijzonder in de Lage Landen, ondersteunt, prijzen we ons als auteurs alvast gelukkig.

Jos Moons
Sjoerd Mulder
Karim Schelkens